

HUKUKİ BİLGİLER MECMUASI

Sahip ve Başmuharriri :
Paris Hukuk Fakültesi Doktoru
AVUKAT
Mîlâsî GAD FRANKO

Tahrir Heyeti

Fuat Hulûsî B. Temyiz Mahkemesi
azasından

Sabri Şakir B. Ad V. Hukuk İşleri
Müdürü

Mustafa Reşit B. İstanbul Hukuk Fa.
Müderrislerinden

Ahmet Refik B. İstanbul İcra Reisi

Ahmet Samim B. İstanbul Hukuk Fa.
Müderrislerinden

M. Şarî Kroza. İstanbul Hukuk Fa.
Müderrislerinden

M. Aşıl Mester. Paris Hukuk Fa.
Müderrislerinden

M. Şavgran. Paris Hukuk Fa. fahri
Müderrislerinden

M. A. Salem. Hukuku Düvel Mecmu-
ası tahrir heyetinden.

Bahir B. Kavanin ihzârı komisyonu
azasından.

Mehmet Talât B. Avukat

M. A. Bilyoti. Paris Hukuk Fakül-
tesi Doktoru.

Adres: Galata, Bahtiyar han Avukat Gat Franko Beyin yazıhanesi
Telefon: Beyoğlu 3009

Bir nüshanın bedeli 35 kuruştur

Bir senelik abonemanı Posta ücretile beraber
400 kuruştur

Türkiye harici için 500 kuruştur

İSTANBUL

KÂATÇILIK ve MATBAACILIK ANONİM ŞİRKETİ

1929

Türk vatandaşlığı sıfatının Evlenme ile iktisabı

Yazan :

Avukat Osman Nuri

« Geçen nüshadan mabat »

Bir Türk ile evlenen kadının Türk vatandaşlığı sıfatını iktisap etmesi, bir ecnebinin telsikinde olduğu gibi, kuvvei icraiye'nin tayin ve taktirine menut ve mütevakkıf olmayıp kanunun bahsettiği bir haktır.

Türk ile evlenen kadının ecnebi bir kocadan hasıl olan küçük ve reşit çocukları, — evlenmenin makabline tesiri olmadığından — tabiiyetlerini muhafaza ederler. Fakat bu çocukların babaları sağ değilse bunlardan reşit olanlar yine tabiiyetlerini muhafaza eylerler, fakat küçük çocuklar analarına tebaan Türk vatandaşı olurlar.

Kanunumuz, türklerle evlenen ecnebi kadınlara Türk tabiiyetini tevcih etmekle beraber, ecnebilerle evlenen türk kadınlarının Türk tabiiyetini muhafaza etmelerine lüzum görmüştür. Bu lüzum, on üçüncü maddenin ikinci fıkrasında pek kat'i olarak ifade edilmiştir.

Yukarıda not tarzında işaret ettiğim gibi bazı memleketlerde izdivaç tabiiyete müessir değildir. Bu ademi tesir izdivacın her iki safhasında görülüyor. Yani bu memleketlerin erkekleri ecnebi kadınlarla izdivaç ettikleri zaman kadınlar ecnebiliklerini muhafaza ettikleri gibi, o memleketlerin kadınları da ecnebilerle izdivaç edecek olurlarsa yerliliklerini muhafaza ederler. Bu memleketlere 22 eylül 1922 tarihli kanun ile Şimali Amerika hükûmatı müttehidesi de iltihak etmiştir. Fakat o da, izdivacın tabiiyete tesir edemeyeceğini iki taraflı olarak kabul etmiştir: ecnebi ile izdivaç eden amerikalı kadın amerikalı kalır. Fakat amerikalıya varan ecnebi kadında ecnebilliğini muhafaza eyler.

Kanunumuza nazaran ecnebiye varan türk kadınlar türk vatandaşlığı sıfatını muhafaza edecekleri izdivaç ettikleri ecnebilerin mensup oldukları devletlerin kanunları ise türk kadınlarını tabiiyet-

lerine alacak ve bu suretle kadınların iki tabiiyeti haiz olmaları birçok ihtilâfat tevhit edecektir. İhtilâfat, bunların çocuklarında daha ziyade tezahür eder, ve netaici de daha vahim olur. Çünkü çocuklar, ecnebi memlekette dahi dünyaya gelseler, kanunumuzun birinci maddesi mucibince « türk » durur. Çocukların babalarının mensup olduğu devlet bunların analarını bile izdivaç ile tabiiyetine aldığından, çocukları bittabi kendi tabiiyetinde addecektir. Bu çocukların, Türkiye veya babalarının mensup olduğu devlet tarafından askere alındığına ve iki devlet arasında bir harp zuhur ettiğini farzedecek olursak mensup olduğu vatana karşı kurşun attığı iddia ve ispat edilecek olan çocukların iki devlet kanunlarının esasları arasındaki farklardan dolayı duçar olacakları akibet bütün vehamet ve fecaatıyla nazarlarda tecelli ve tecessüm eyler.

Vatandaşlıktan çıkmak, vatandaşlıktan çıkarılmak ve

Her ikisinin hükümleri

Yeni kanunumuza nazaran, bir şahıs türk vatandaşlığından ya hükûmetin müsaadesiyle çıkar, veya hükûmetin müsaadesini almayarak ecnebi bir devletin tabiiyetine geçtiği veya hizmeti askeriyesine bilihtiyar girdiği veyahut hidematı sairesini kabul edüp bunları terk hususunda hükûmet tarafından vuku bulan ihtaratı kabul eylemediği için cezaen çıkarılır.

1 — Hükûmetin müsaadesiyle türk vatandaşlığından çıkmak.

Kanunumuz bütün medenî kanunlar gibi, vatandaşlık rabitasının terkü kat'ı mümkün olduğunu kabul eylemiştir. Hükûmetin muvafakatiyle her vatandaş vatandaşlığını terkedebilir. Ancak hükûmet bu müsaadeyi ita için bazı şartların vücuduna lüzum gosterebilir.

Türk vatandaşlığından çıkmak isteyen kimsenin Türk kanunu medenisi mucibince reşit olması, hizmeti muvazzafat askeriyesini ifa eylemiş bulunması şartları bittabi mevcuttur.

Türk vatandaşlığından çıkmak için daha evvel bilihtiyar ecnebi bir devletin tabiiyetini iktisap etmesi kanunda şart olarak mevcut

bulunmamağla beraber o vatandaşın Türk tabiiyetinden çıktıktan sonra ecnebi bir tabiiyete de giremiyerek bütün bütün tabiiyetsiz kalmaması için lâzımdır.

Türk tabiiyetinden çıkmak için hükûmetten müsaade istihsalı mecburiyeti eski kanunda dahi mevcut ve bu mecburiyete riayet etmeyenlerin yine Türk tabiiyetinde addolunarak bütün mesailde türklere tatpik olunan muamelâtın bunlar hakkında dahi tatpik olunacağı müsarrahtı (tabiiyeti Osmaniye K. madde 5).

Kapitülasyonların mer'i olduğu zamanlarda, ecnebilik gerek muamelâtı adliyede gerek vergilerde bazı imtiyazlar temin ettiğinden (osmanlı) olan bazı kimseler ve bilhassa rumlar bir takım devletlerin hususa Yunanistanın kanunlarındaki suhuletten istifade ile ecnebilik iddiasında bulunuyorlardı.

Tabiiyet kanununun neşrinden evvel kolaylıkla iktisap olunan bu kabil ecnebiliklerin önüne geçmek için mülga tabiiyet kanununun beşinci madeesi tedvin edilerek (osmanlı) tebaanın devletten izin almaksızın diğer bir devletin kanunundan bilistifade ecnebilik iktisap etmelerinin bir hükmü olmayacağı temin edilmiştir.

Eski kanunun tafsilen arzettiğim beşinci maddesinin hükmü yeni kanuna alınmış olmağla beraber her türkün vatandaşlık sıfatını terk-etmekteki hakkı refedilmemiştir. Ancak, bir türkün, vatandaşlık rabıtasını katetmekte ki maksadının askerî mükellefiyetten kurtulmak ve yahut muayen ve şahsına müteallik bir meselede türk kanunlarının tatpikine mahal ve imkân bırakmamak gibi menafi teminine mütevecih ve müstenit olduğu anlaşılırsa hükûmet o vatandaşın tebdili tabiiyet eylemesine razı olamaz. Bu kabil ahvalde tebdili vatan hakkının istimali değil, belki bu hakkın sui istimali mevzu bahis olduğundan buna mümanaat tabiidir.

Türk vatandaşlığından hükûmetin müsaadesiyle çıkmış olanların karıları ve evlâtları da tabiiyetimiz den çıkarlar mı? Bu mühim suâl hakkında yeni kanunumuzda sarahat olmadığı gibi espabı mucibe mazbatasında dahi bizi tenvir edecek izahat yoktur. Kanunun on dördüncü maddesindeki (müsaade ile ecnebi tabiiyetine girenlerin ve

vatandaşlıktan işbu kanun mucibince ıskat edilmiş olanların evlâtları ikamet şartına tâbi olmaksızın Türk vatandaşlığını talep ve icra vekilleri kararıyle iktisap edebilirler) ibaresini, türk vatandaşlığından çıkan kimsenin çıktuktan sonra dünyaya gelen evlâtlarına hamlederek baba veya anaların tebdili tabiiyet ettikleri tarihteki çocuklarının tabiiyetleri değişmiyeceğini zannediyorum. Gerçi türk tabiiyetine giren bir ecnebinin küçük çocukları da türk tabiiyetine giriyorlarsa da buna sebep kanunumuzun beşinci maddesindeki sarahattır. Fransanın yeni tabiiyet kanununda Fransa tabiiyetinden çıkan Fransızların zevce ve çocuklarının Fransız tabiiyetinden çıkacaklarına dair bir sarahat bulunmadığından fransız müellifleri bir fransızın ecnebi tabiiyetini iktisap etmiş olmasının zevce ve çocuklarına bir tesiri müştereki olamayacağını ve bunun an'anevi bir mesele olduğunu beyan ediyorlar.

Vatandaşlıktan çıkarılmak

Türk vatandaşlığından cezaen çıkarılmak esasî mülga kanunda dahi vardı. Hatta umumî harpta görülen lüzum üzerine bu esasî tevsiân 3 nisan 333 tarihinde bir kanun bile vazedilmişti, yeni kanunumuzun dokuzuncu ve onuncu maddeleri bir kimsenin Türk vatandaşlığından çıkarılması sebeplerini hem tevsî, hem tavzih eylemiştir.

Vatandaşlıktan ıskat, espabın vücudiyle beraber yine hükûmetin taktirine tevdi ve teffiz edilmiştir.

Atideki eşhası hükûmet vatandaşlıktan ıskat edebilir;

1 : Hükümetten müsaade almaksızın ecnebi tabiiyetine rızasıyle girenleri.

2 : Ecnebi devlet ordusunda bilihtiyar hizmeti askeriyelerini ifa eyleyenleri.

3 : Ecnebi bir devletin askerlikten gayrı bir hizmetini deruhte edip, bu hizmetin terki için tayin olunan müddet zarfında türkiyede hükûmeti mahalliye ve ecnebi memlekette türk elçi veya şehbenderi tarafından kendilerine bildirilenlerden deruhte eylediği hizmeti terk etmemiş olanları.

4 : Türkiye ile muharip olan bir devletin hizmetinde Türkiye hükûmetinden mezuniyet almaksızın devam edenleri.

5 : Seferberlikte mecburî askerlik hizmetinin ifası için vesaiti lâzime ile vaki olacak resmi davete bilâ mazeret icabet etmeyenleri.

6 : Seferberlikte mürettep kıt'alara sevk olunurken veya kıt'aya iltihaktan sonra firar edip kanunî mehiller zarfında avdet etmeyenlerden memaliki ecnebiyyeye kaçtıkları sabit olanları.

7 : Mezuniyet, memuriyet veya tebdili hava suretiyle Türkiye haricine azimet ettikleri halde müddet hitamında bilâ mazeret avdet etmiyerek firarî hükmünde kalan askerî rütpeler eshabile mensubin ve mükellifini askeriyei.

8 : Ecnebi bir memlekette mukim olan Türklerden beş seneden fazla bir müddet Türk şehpenderhanelerinde kendilerini teşçil ettirmemiş olan Türkleri...

Cezaen tabiiyetten ıskat keyfiyeti Fransa'nın yeni tabiiyet kanununda dahi mevcuttur. Gerçi Fransız müellifleri cezaen tabiiyetten ıskat usulünü bir az tenkit ediyorlar, ve diyorlar ki : cezaen tabiiyetten ıskat olunanların ekserisi başka bir devletin de tabiiyetine girmemiş olduklarından tabiiyetsizlerin, « heimatlose » ların miktarları artırılmış olur.»

Yine Fransız müellifleri diyorlar ki « tabiiyetten ıskat nazari bir tedbir olup gayri kabili icradır. Zira bu tedbirden maksat tabiiyetten çıkarılan kimseleri memleketten teb'it olup, başka devletler ise bunları memleketlerine almağa hukuku beynelmilele nazaran mecbur olmadıklarından her devlet bunlara karşı hudutlarını kapadığı halde Fransa bunları topraklarında ikamet ettirmeğe mecbur olacak ve binaenaleyh bu gibileri tabiiyetten çıkarmaktan bir faide hasıl olmayacaktır. İmdi ; muamelâtı adiyei hukukiyede bunlara Fransa kanun-tatpik etmek ve diğer muamelâtta, hususa muamelâtı siyasieyede bunları tamamen veya kısmen vatandaşlık hukukundan ıskat eylemek daha muvafık olur.»

Müelliflerin bu kabil mütalâalarına rağmen, gerek Fransa, gerek diğer bir takım devletler tabiiyetten ıskat usulünü kanunlarına - vakıa ve hadiselerin icbariyle ithal etmişlerdir.

Vatandaşlıktan ıskat cezası, zevce ve evlâda da sari ve şamilmi-dir ?

Yeni kanunumuzda bu sualin cevabı yoktur. Yalnız ıskatı tabiiyet bir şahsın bazı harekâtından dolayı tatpik edilen bir ceza olduğundan o şahsın, harekâtında iştiraki olmayan zevce ve evlâdına şamil olmaması icap eder. Tabiiyetden ıskat olunan şahsın zevce ve evlâdı mu-cibi ıskat olan fiilde müsterek iseler aynı ıskat kararıyle ve yahut bilâhare ittihaz edilecek bir karar ile vatandaşlıktan çıkarılabilirler.

Yeni Fransa kanunu tabiiyetden çıkarılmanın şahsî olduğu kaidesini sarahaten beyan etmiştir.

Yeni kanunumuzun on dördüncü maddesinin ikinci fıkrasında vatandaşlıktan ıskat edilenlerin ikamet şartına tabi olmaksızın Türk vatandaşlığını talep edecekleri beyan olunan evlatları, tabiiyetten ıskattan sonra hasıl olan evlâtlarına mahmûl olmak lâzımgeleceğini, ehemiyetine mebni, tekrar eylerim.

Türk vatandaşlığından çıkanların, Türk vatandaşlığını tekrar iktisap eylemeleri

Türk vatandaşlığından çıkan bir şahıs, bilâhara Türk vatandaşlığına rücu etmek istiyebilir. Bu hal bir şahsın yeniden Türk vatandaşlığını iktisap eylemek istemesidir. Eski kanunumuz hükûmetten izin almaksızın tebdili tabiiyet eyleyenlerin ve yahut mezkûr kanunun altıncı maddesinde ve zeylinde gösterilen sebeplerden naşi (osmanlı) tabiiyetinden ıskat edilenlerin eski tabiiyetlerine avdetleri hakkında hiç bir hükmü ve musadeyi havi edğildi; bilâkis bunların memlekete avdetlerini umumî ve mutlak surette meneylemişti. Yalnız ecnebi ile izdivaç eden osmanlı kadınının zevcinin vefatı halinde vefat tarihinden itibaren üç sene zarfında eski tabiiyetine rü'at edebileceğine ve bu suretle rü'atın kadının şahsına mahsus yani evladına gayrı sari olduğuna dair bir sarahatı havi idi.

Yeni kanunumuz vatandaşlıktan ıskat edilenlerin tekrar vatandaşlığa avdetlerini temin, hatta sureti mutlakada teshil eden bir kaideyi muhtevi değildir. Bilâkis vatandaşlıktan ıskat edilenlerin Türkiye-ye avdeti memnu olan bir şahsın Türk vatandaşlığını tekrar iktisabı mevzuu bahsolamayacağından vatandaşlıktan çıkarılanların tekrar

Türk vatandaşlığına avdetini terviç, yeni kanunumuzun meslekinden hariçtir.

Buna mukabil yeni kanunumuzun on dördüncü maddesine nazaren hükûmetin müsaadesiyle ecnebi tabiiyetine gireulerin tekrar Türk vatandaşlığına rücuları hakkındaki arzuları icra vekilleri kararıyle terviç olunabilir. Bu sabık vatandaşların vatandaşlık sıfatını iktisabına müsaede tamamen hükûmetin taktir ve tasvibine kalmıştır. Kendilerinin sıfatı sabıkaları bu bapta bir hak istemelerine esas olamaz.

Türk vatandaşlığını tekrar iktisap etmiş olanların küçük çocukları babalarına ve yahut dul analarına tebean Türk vatandaşı olurlar. Reşit çocuklak ile zevcelerin, baba ve zevçlerinin Türk vatandaşlığını tekrar iktisap etmiş olmalarıyle Türk olacaklarına dair kanunda bir sarahat olmadığından bunlar tabiiyetlerini muhafaza ederler. Reşit olan evlatlarla zevcelerinde baba ve zevcelerine tebaan ikamet şartına tâbi olmaksızın Türk vatandaşlığını iktisap edebileceklerine dair kanunumuzda bir sarahat olmadığından Türk tabiiyetine rücu eden bir şahsın reşit olan çocuğu ve zevcesi Türk tabiiyetini iktisap için bu tabiiyeti yeniden iktisap edecek olanlar gibi ikamet şartına tâbidirler; namafih kuvvei icraiye bu şartı ifa etmedikleri halde bunlara Türk vatandaşlığını tevcih edebilir.

Avukat OSMAN NURİ

KİTAPLAR

« Borçlar kanunu rehberi » ünvanı tahtında Samsun avukatlarından ve meslektaşlarımızdan kâmil Beyin yazdığı yeni bir eseri okuduk. Borçlar kanunu fasılları ve hükümleri üzerinde ciddi bir tetkik ve tetebü mahsulü olarak mumaileyh tarafından kaleme alınan bu kitap sualli, cevaplı ve izahlı olarak tertip ve tahrir kılınmış olduğundan tatbikatı kanuniye noktasından her zaman için müracaat etmek ihtiyacında bulunan hâkimlere, istinat edeceği mevat ve ahkâmı kanuniyeyi kolaylıkla bulabilmek üzere avukat ve vekil beylere ve bilhassa darülfünun hukuk şubesi müdavimlerine tavsiyeye ve muharriri tebrike şayan görüyoruz.